صبورالله سیاسنگ
پښتو ژباړه: رحمت آریا ۲۰۲۳ اکتوبر

۲۰۲۴/۰۳/۱۴

د (میر اکبر خیبر)
د قتل پلټنه
۵۱ برخه

په پام کې ده چې په ۲۰۲۴ز کال کې د میر اکبر خیبر د قتل د پلټنې په هکله دوهم ټوک ولیکل سي. له دې کبله له ټولو ښاغلو لوستونکو په ځانګړې توګه د افغانستان د خلق ډیموکراتیک ګوند له لوړ پوړو او ټیټ پوړو غړو او عیني شهودو څخه هیله کېږي چې که د افغانستان د تأریخ د یوهٔ ناسپړل سوي باب په هکله کره او ناویل سوي دقیق معلومات په لاس کې لري نو یا دې له ما سره او یا دې له لیکوال ښاغلي ډاکټر صبورالله سیاسنګ سره د برېښنالیک د پتو له لارې اړیکه ونیسي او دغه تشه دې ډکه کړي. مه پرېږدئ چې تأریخ په راتلونکي کې تحریف سي.
په درنښت

د معلوماتو راټولونکی صبورالله سـیاسنګ
برېښنا لیک پته: siasang@yahoo.com
پښتو ژباړه: رحمت آریا - اکتوبر ۲۰۲۳
د برېښنا لیک پته: RahmatArya@Rogers.com

د خیبر د مړینې د وفات پر مهال، نجیب وراندیز وکړ چې په شهدای صالحین کې دې ښخه سي. وروسته د لایق لور – د توریالي خیبر مېرمن – هم هماغلته خاورو ته وسپارل سوه. په دې هکله که نجیب د لایق ملاحظه په پام کې لرله، خو په دې تصمیم کې ئې خیبر ته درناوی هم نغښتی وو.

سیاسنګ: نجیب دداسې ځانګړتیاوو په لرلو سره کولی سوای د خیبر د مرګ د پلټنې لړی راپیل کړي.

زیارمل: مهمه خبره دا ده چې نجیب نهٔ سوای کولی د خیبر د ترور د څرنګوالي د څېړنې امر ورکړي. دا کار څکه په تره کې، خلقیانو او کارملیانو باندې یو ډول ملنډې وهل انګېرل کېدهٔ چې هغوی په دې لاره کې ان یو کوچنی ګام هم نهٔ وو اوچت کړی. د دا ډول اقداماتو تر لاس لاندې نیول د نجیب پر وړاندې د څو نویو جبهو د پرانیستل کېدلو لامل کېدهٔ او د – مستقلانه دفاع – اصلي کار شا ته غورځېدهٔ؛ په دې معنی چې ګوندي او وسلوال ځواکونه په ډلو وېشل کېدل. یوه بله بېلګه: له زندانه د خلیل زمر خوشي کېدل نجیب ته څو کاله ونیول چې خوشي ئې کړي. ددې کار له لپاره هم اوږد مهالي چمتووالی نیول سوي وې لکه د هیأت ټاکل او نور. یا بله بېلګه: د مرغومې د شپږمې د زندانیانو خوشي کول لکه: غوربندي، شاه ولي، خیال محمد کتوازي او.... له دې کبله نوموړي د ګوند او دولت د مشرتابهٔ په اوږدو کې په دې اړه کوم ګام اوچت نهٔ کړ. ښایي نجیب په څرګنده پوهېدهٔ چې که په دې هکله لومړنی ګام اوچت کړي نو د شورویانو له مخالفت سره مخامخ کېږي.

سیاسنګ: جنرال قادر د خپلو خاطراتو په کتاب کې شوروي ته د خیبر د سفر په هکله درې ځله یادونه کړې ده.

زیارمل: میر اکبر قطعاً شوروي ته نهٔ دی تللی. د قادر خبره مستنده نهٔ ده. شورویانو په خپله قادر د داؤد په کودتا کې داخل کړی وو. همدا شورویان ول چې قادر ئې خلقیانو ته وروپېژاندهٔ او وروسته ئې د کارمل پر اوږو سپور کړ. په

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

پای کې د دفاع په وزارت کې د هغهٔ له ناکامیو وروسته، شورویانو د سفارت دندې ته ولېږهٔ ان دا چې د سفارت د کار د مودې تمدید ئې پر ډاکټر نجیب باندې په وچ وزر ومنل.

سیاسنگ: آیا خیبر په گوند کې دننه له رامنځته سویو اله گولو وروسته نور نهٔ وو نهیلی سوی؟ یا ئې غوښتل ستاسو، صمد ازهر، عارف خرمگس او... په مرستې خپل فرکسیون جوړ کړي؟

زیارمل: د عارف تخلص "سروري" وو. وروسته له دې چې د گوند بنسټ کښېښودل سو هغهٔ، اناهیتا او کارمل ته زما په هکله ویلي ول: " ملگری زیارمل د یوهٔ گوند په اندازې پر ما اغېز لري." عارف د یوې ترافیکي پېښې له کبله معیوب او د نظامي افسرۍ له دندې څخه معاف سو. وروسته د حقوقو په پوهنځي کې شامل سو. ډېره ښه حافظه ئې درلودله او د خپل منگ د کسانو په منځ کې له بریالي، وکیل او د کارمل له نورو چوکره گانو څخه دننگه غاړه وو. کارمل په دې پلمې د عارف تر پښو لاندې ځای ځکه تش کړ چې په قوم محمدزی وو او بیا ئې د اکرم عثمان او احمد شاه گردیزي په شان گڼې د گوند مخفي څانگې ته ولېږهٔ چې یوازې یوه پلمه وه. (د احمد شاه خور، جمیله پلوشه تر پایه د کارمل او اناهیتا تر څنگ وه)

اکرم عثمان او عارف سروري ته دنده وسپارل سوه چې له داؤود خان سره د گوند رابط اوسي. دغو دواړو خپله دنده په صادقانه ډول سره تر سره کړله. کله چې د پرچم د خپرونو او د کارمل او اناهیتا په هکله د داؤود نیوکې/ انتقادات ئې دوی ته ور ورسول، کارمل ددوی د شخصیتونو تخریب ته ملا وتړله ان تر دې چې دوی دواړه ئې له گوند څخه منفصل کړل. شک نهٔ سته چې اکرم او عارف دواړو خیبر ته اخلاص او ارادت درلود، خو کله چې له کارمل سره په مخالفت کې واقع سول، هیله ئې درلوده چې خیبر به ددوی خوا ونیسي. خیبر پوه سو چې ددغو اختلافاتو یوه برخه شخصي تومنه او ماهیت لري، نو له همدې کبله ول چې له دوی دواړو څخه ئې ځان لېرې وساتهٔ. عارف وروسته شراب څښلو ته پناه یوړله او له پخوانیو ملگرو څخه چې غوښتل ئې له دې وضعې څخه ئې وژغوري، ځان لېرې کړ.

اکرم خپل ژوند ادبیاتو او لوړو تحصیلاتو ته وقف کړ. هغه تر پایه له کارمل سره نهٔ پخلا کېدونکی پاتی سو او د خیبر پر وړاندې ئې خپل صادقانه ارادت او اخلاص وساتهٔ. عارف د داؤود د جمهوریت پر مهال له خپلو نویو دوستانو سره په یوې ټرافیکي پېښې کې شدیداً ټپي سو او په هندوستان کې د یوې بې نتیجې درملنې په ترڅ کې مړ سو. پلار ئې هند ته د درملنې لپاره بیولی وو؛ کله چې د خپل زوی جنازه ئې کابل ته راوړه د سهار د لمانځهٔ په ترڅ کې ئې نور خپل سر له سجدې پورته نهٔ کړ. دواړه زوی او پلار په یوې ورځ خاورو ته وسپارل سول. ما د داؤود له کودتا وروسته عارف او اکرم دواړه د خیبر په آپارتمان کې هم لیدلي ول.

خیبر د خپلې روح د ستروالي او آرمانونو پر بنسټ د هېڅ فرکسیون په چوکاټ کې نهٔ ځاییدهٔ. د خیبر د مخالفینو د مدعیاتو برخلاف چې د هغهٔ د گوندي او سیاسي ملگرو د نهیلیو او زړهٔ سوړوالي په هکله ئې لیکلي دي، د گوندي وحدت له رامنځته کېدلو وروسته داسې ښکارېدهٔ لکه چې نوی ځوان سوی وي، خوشحاله، له انرژۍ ډک، د سالمو افکارو لرونکی او د هېواد او گوند راتلونکي ته خوشبین وو.

زه ورسره دومره نېږدې او محرم وم چې ان بل هېڅوک داسې نهٔ ول. ما هېڅکله ان د یوې زونگې او رموز په اندازې داسې شی نهٔ دي احساس کړي چې په هېواد، غورځنگ او سیاست کې ئې ذهن د شخصي مقاصدو لپاره متمرکز کړی وي. یو ځل د داؤود د واکمنۍ پر مهال چې د گوند گڼ شمېر کدرونه هم له کارمل او هم له تره کي څخه نهیلي سوي ول او له ځانه پرته د بل شي په اړه ئې فکر نهٔ کاوهٔ، ما دا مسئله په احتیاط له خیبر سره مطرح کړله چې پوه سم آیا په فعاله توگه کومه ونډه پر غاړه اخلي که نه او یا د رواني بېخبندۍ/ بن بست په اړو دوړ کې له کیڼ غورځنگ څخه دباندې وځي. خیبر راته وویل: پوهېږم چې د څه شي په هکله فکر کوې. زه په دغو لوبو باور نهٔ لرم. رهبران د گوند د غړو او ولس له پلوه د عمل په لړ کې پېژندل کېږي. په دې استبداد ځپلي او وروسته پاتې هېواد کې سیاسي سازمانونه خپلې مخې ته اوږده لاره لري چې د سیاست له لوړو ژورو او کږلېچونو سره آشنا سي. زموږ د گوند له ژوند څخه تر اوسه پورې لا یوه لسیزه نهٔ ده تېره سوې.

ما په خپله د خیبر له خولې څخه د کوم جلا فرکسیون یا گوند په هکله کومه خبره نهٔ ده اورېدلې او نهٔ مې د هغو نومونو په هکله کومه خبره اورېدلې چې تاسو په خپلې پوښتنې کې یاد کړي دي. ان په زونگې او رموز مې هم نهٔ دي اورېدلي چې گڼې میر اکبر دې دغسې یو محدود فکر په خپل سر کې لرلی وي. د خیبر په هکله داسې گنگوسې، آوازې، انگروزې او شایعات محتملاً د یو شمېر کسانو له بې تجربه گۍ او ان حماقت څخه په گټه اخیستنې د هغو کسانو له پلوه جعل او خپرې سوې وي چې د وطن - گوند او د ولس پر ضد په یوې جاهلانه توطئې کې ښکېل ول.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

کله چې د داؤود په شان متجرب او مغرور انسان وايي: " میر اکبر آغا له خپل وخته دوه پېړۍ مخکې زېږېدلی دی"، نو دا خبره باید جدي ونیسو. زه د صوفیانو په شان، د مرید په توګه له مراد څخه خبرې نـهٔ کوم. زه د خپل ذهن په حضور کې د هغـهٔ او د نورو د ژوند له تجربو څخه دغې پایلې ته رسېدلی یم.

سیاسنګ: د ګوندي دریځ د "تـنزیل" پر وړاندې د خیبـر غبرګون؟

زیـارمل: اساساً خیبـر د دریځ تـنزیل نـهٔ دی کړی. کارمل له تره کي سره په دې ډول توافق ته رسېدلی وو چې د وحدت په رهبرۍ کې دې هغه کسان چې په بنسټ ایښودونکي غونډې/ مؤسسه کنګرې کې د مرکزي کمیټې د غړو په توګه ټاکل سوي ول د سیاسي بیـرو د غړو په توګه او هغوی چې له انشعاب وروسته له دواړو خواوو څخه د رهبرۍ مقام ته لوړ سوي ول، د واحد ګوند د مرکزي کمیټې د غړو په توګه ومنل سي. په دې پرېکړه کې میر اکبر، اناهیتا او امین راتلل چې له کنګرې او انشعاب وروسته د خلق او پرچم مرکزي کمیټو ته راغلي ول ؛ ددوی په شان ګڼ شمېـر نور کسان د مرکزي کمیټې په غړیتوب ومنل سول. له دې کبله دا یوازې خیبـر نـهٔ وو. دوهم دا چې خیبـر ان په هغـهٔ وخت کې چې وویل سول تره کی، خیبـر نـهٔ مني، خیبـر ځواب ورکړ چې وي دي، هر چېرته چې تره کی او کارمل توافق وکړي ما دې په هماغه ځای کې ومني. ان که د ګوند د آزمایښي غړي په توګه مې یاد هم کړي زه کوم مخالفت او ادعا نـهٔ لرم خو په دې شرط چې د ګوند وحدت ته د رسېدلو پر اصل باندې موافقه وکړي او عملي ئـې کړئ.

د خیبـر په اند د انشعاب په شرایطو کې که ګوند په شورا کې د غړیتوب او په ټاکنو کې د خپلو ګڼ شمېـر کدرونو د بریالي کولو لپاره په قانوني مبارزې کې ښکیل سوی وای نو متحد ګوند ته د جلب او جذب د پراخولو لپاره د اعظمي استفادې او هم ئـې د سیاسي مانوررونو او نورو، نورو لپاره فرصت له لاسه ورکاوهٔ.

سیاسنګ: څو نومونه او له خیبـر سره د هغوی پیوند. له مصطفی افریدي څخه به ئـې پېل کړو.

زیـارمل: د مصطفی افریدي نوم د لومړي ځل لپاره له تاسو اورم.

سیاسنګ: حق نواز چې زوی ئـې الله نواز نومېـږي او د «باڼډ شاین» د موسیقۍ په ډله کې ئـې له وحیـد قاسمي سره کار کاوهٔ او په ۱۹۸۰ز کال کې د افغانستان د خلق ډیموکراټیک ګوند له پلوه اعدام سو.

زیـارمل: زه د هغـهٔ (خیبر ـــ ژ) ټول نـبـږدې دوستان، شاوخوا دوستان ئـې او ان د هغـهٔ د حجرې مراجعین پېـژنم. ما نـهٔ په خپله د حق نواز نوم اورېدلی دی او نـهٔ مې د خیبـر او نورو له خولې اورېدلی دی. دا لومړی ځل دی چې داسې یو نوم اورم.

سیاسنګ: حسن ضمیر صافی

زیـارمل: له سیلاني مې اورېدلي دي چې د پوهنتون ګڼ شمېـر محصلین دغـهٔ آپارتمان ته راتلل. محـمدزي خان له حـبیـب الله تـږي، هادي مکمِل، ضمیر صـافي، حسن کاکړ، عتیق الله، رسول مارشال (د سیلاني همکار او د نجات د ښوونځي استاد) او... یادونه وکړه. د انسان د قطحی په هغو کلونو کې میر اکبر او ببرک د محصلو ځوانانو او د هغو کسانو د راښکون او جاذبې په مرکزونو بدل سوي ول چې د شورا د اوومې دورې د غورځنګ له انطفاء وروسته له رامنځته سوي بیخبندۍ/ بُن بسن څخه د راوتلو لپاره د اغـېـزمنو او معقولو لاروچارو د موندلو او یا د یوهٔ شي د زده کولو په لټه کې ول. حسن صافی له خیبـر سره آشنا سو. بیا د داؤود تر ولسمشرۍ پورې مې ډېر لږ په یاد راځي چې له خیبـر سره دې تګ راتګ درلودلی وي. یوازې دومره پوهېږم کله چې له زندانه خلاص سو له خیبـر سره ئـې اړیکه ټینګه کړه خو نـهٔ سو کولای اړیکه ئـې ډېـرې څرګنده او همیشنۍ ونوموو.

سیاسنګ: سرور یورش

زیارمل: نومورې د هوایی ملکي د ښوونځي له فارغانو څخه وو او د غوایي د پېښنو په درشل کې ئـې په کونړ کې په یوې باندنۍ مؤسسې کې رسمي دنده درلوده او د مشرقي د زون د ګوندي کمیټې منشي وو. د غوایي له اوومې وروسته د سوداګرۍ د وزارت مرستیال سو، ورپسې زنداني سو او د تره کي د مداخلې له کبله (غالباً د غوربندي په غوښتـنې) له زندانه خلاص سو. د ببرک او نجیب الله د حکومتونو پر مهال د کلتور د وزارت د نشراتو رئـیس، د باختر آژانس رئـیس، د مشرقي د زون آمر، د باندنیو چارو د وزارت مرستیال، د ولسمشرۍ د ریاست د مطبوعاتي څانګې رئـیس او تر پایه په افغاني پلاوي کې د ژنوا د خبرو اترو فعال غړی وو. وروسته په ملګرو ملتونو کې د افغاني پلاوي مستشار سو. د دولت له پرځـېدلو وروسته ئـې د پناه اخیـستلو غوښتـنه وکړه خو د پناه اخیستونکي په توګه ونـهٔ منل سو. په نیویارک کې ئـې ټکسي درلود، بیا ئـې زما په مرستې په کالیفورنیا کې زما له دوست سره ټکسي چلاوهٔ. په انګلیسي ډېر ښـهٔ پوهـېدهٔ. د وحدت په مسـئلې کې د خیبر دریځ ته نـېـږدې وو، له ببرک سره ئـې لفظي ټکر وکړ چې د کسر کړس ئـې د ببرک د واکمنۍ پر مهال راپورته سو، دغه مهال یوازې له دهٔ څخه د انګلیسي ژبې په برخې کې استفاده وسوه.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

سیاسنګ: خلیل زمر

زیارمل: د خلیل زمر او له خیبر سره د هغهٔ د اړیکو په هکله یوازې دومره ویلی سم چې هغه مې هېڅکله له خیبر سره یو ځای نهٔ دی لیدلی. تر هغهٔ مهاله چې له ګوند څخه «وشړل» سو او یا ددهٔ په وینا د نظري او عقیدتي دلایلو پر بنسټ ئې ګوند ته شا کړه، ما ددهٔ په هکله د خیبر له خولی یو ټکی هم نهٔ وو اورېدلی. له ګوند څخه د شړل کېدلو او یا له ګوند څخه د هغهٔ د واتڼ نیولو پر مهال، خیبر وویل: دا د کارمل د ناسم کدري سیاسست پایله وه چې ګوندي کدرونو ته په دې موخې نېږدې کېدهٔ او هغوی ته ئې خپل حریم ته لاره ورکوله او کله ناکله دغسې پېښې رامنځته کېدلې. په ګوند کې له هماغو لومړیو دغسې پېښې تکرارېدلې خو د زمر د استعفی پېښې د ګوند او د هېواد په راوروستو پېښو کې خپل اهمیت درلود؛ له ګڼ شمېر ګوندي غړو سره، له ځوانو کدرونو نیولې تر غیر ځوانو پورې، د کارمل د کار دا ډول بنې، ناوړه پایلې وزېږولې. تر ټولو مشهوره ئې اکرم عثمان دی چې بالاخره په "کوچهٔ ما" واوښت.

هم کارمل، هم زمر، هم وکیل او نورو په دې هکله درواغ ویل. زمر لا تر اوسه د حقیقت له ویلو یا ډار لري او یا تردید. د ۱۳۵۸ل کال د مرغومي له شپږمې وروسته د څرخي پلهٔ د زندان په وروستیو ورځو کې مې اتفاقاً څو ورځې په یوې کوټه قلفې کې ورسره تېرې کړلې. له دې نېټې وروسته نوموړی زندان کې پاتې سو او زه آزاد سوم. هغه چې CIA ته په جاسوسی تورن وو، د خدای په امانې پر مهال ئې زما په وړاندیز، زما د چای یو ترموز او قاشق او پنجه ځکه واخېستله چې ان د یوهٔ ترموز د اخېستلو توان ئې نهٔ درلود. تر هغهٔ مهاله چې په افغانستان کې وو په ژوندانهٔ کې ئې هېڅ کوم غیر عادي شی ونهٔ لیدل سو. خو په ګوند کې یو شمېر پېښې رامنځته سوې وې، د بېلګې په توګه، شورویانو کارمل ته ویلي ول "ستاسو له ګوند څخه اطلاعات دباندې درز کوي". له پلټنو وروسته ګڼې هغهٔ سړی "مشخص" کېږي. شورویانو ظاهراً دغه اطلاعات په ایران کې له خپلو سرچینو څخه ترلاسه کړي ول. ظاهراً دا اطلاعات لومړی د ایران ساواک ته تلل او له هغهٔ ځایه وروسته ئې CIA ته درز کاوهٔ. د نامعلومو دلایلو پر بنسټ اصلی سړی محفوظ پاتې سو او خلیل زمر ئې قرباني سو. دا داستان ډېر اوږد دی. یوازې همدومره باید وویل سي چې خلیل زمر کارمل ته د له حده وتلي قرابت قرباني سو. په ګوند کې ګنګوسه وه چې کارمل غوښتل زمر د خپل زوم په توګه ومني. لنډه دا چې د یوهٔ خروار سریښو په زور که هم وي، موږ د هغهٔ او د خیبر ترمنځ کومه مشترکه وجهه نهٔ سو موندلی.

سیاسنګ: د خیبر، جلالر او ډاکټر عثمان... د وروری (برادر خواندګی) مثلث

نور بیا

زیـارمل: له خیبر سره د دوه وو لسیزو اړیکو او آشنایـیی په اوږدو کې...

یادونه: قدرمنو لوستونکو! دا هم د ښاعلی رحمت آریا د آرشیف لینک

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ